

PŘÍLOHA Č. 1

Sigismund Bouška Františku Bílkovi

(korespondence z let 1895-1916). 1. [vyd.]. Praha: Česká expedice ve spolupráci s Památkem národního písemnictví a Uměleckoprůmyslovým muzeem, 1992. 53 s., s. 20-22.

Machov, 6. 10. 97

Milý příteli Bílku!

Škoda, že nemůžeš ke mně, bylo by mi to velice milo a spíše bys mi porozuměl, než takto dopisem. Jsou to věci velice choulostivé, které těžko lze papíru svěřiti, ale ty si toho přeješ, tož budu psát. A upřímně. Jinak nedovedu. A bezohledně, právě proto, že tě mám rád, jinak bych si to nechal pro sebe. Dostál mi konečně poslat Tvoji přednášku.⁴² Tak, jak to v celé knížce přede mnou leží, není tu o umění řeči a je to pouze náboženský traktát. Pro N. Život se to nehodí. A jinam do katolického listu také ne, ježto to, milý Bílku není katolické. Ve své podstatě není. Jsou tu věci, v nichž bloudíš, čiře bloudíš a katolický list by to otisknout nemohl. Divím se Karlovi, že to nevidí. Já tě chápu, a proto také omluvím. Tys zbožná duše, povahou svojí nakloněná k meditaci, k náboženskému rozjímání, ale co ti schází: je vědecké, širší a hlubší vzdělání průpravné, a sice teologické. Pak bys ovšem viděl jinak a uznal to, co teď sotva uznáš, že bloudíš. Ale já jsem kněz, a proto mám za svou povinnost ti to říci. Jako kněz. Jak vidím, jsi pilný čtenář Písma. Ale neznaje původního znění originálního textu, držíš se pouze překladu (a máš katolický překlad?, nemáš protestantské vydání biblické společnosti? Zdá se mi.). A překlad špatně chápeš. Tak vybudovals celou heretickou nauku na základě pojmu „Syn člověka“, jemuž nerozumíš správně.⁴³ Tuším, že zde je jádro Tvého bludu.

Už na sjezdu jsem se lekl, sedě vedle tebe, tvých slov. Báť jsem se, zda snad ti nerozumím správně. Ale vidím, že jsem ti rozuměl zcela dobře a že má úzkost, aby ti někdo z přítomných nerozuměl, nebyla marná. Bohudíky těm věcem, které u tvých teorií blouznivě náboženských schváliti nemohu, nikdo na sjezdu nerozuměl, vždyť tě vůbec nebylo skoro slyšet, jak jsi slabě mluvil. Já sám vedle tebe chytal slova pracně a namáhavě. Ale mluvil krásně, s nadšením a vůbec celá tvá postava elektrizovala.⁴⁴ Obsah nikoli. Neklam se. Ten byl všem, bez výjimky, temný. Hádankou. Stejně, i kdybys tento traktát svůj kdekoli vydal, nikdo to nepochopí, poněvadž je to psáno temně.

Já jak tě rád mám nesmírně, radím ti z celé duše: Františku, nech péra, nech tohoto blouznění, kde tvé svědomí není pokojno, aneb kde žádáš si vědění a pochopení hlubšího v dogmatických pravdách, které jsouce zjevenými, tedy božskými, vždy jsou nad náš rozum, porad' se s učeným knězem, čti, co on ti doporučí, ale nech toho, bloudíš, a kdybys na tom stál pevně, nebudeš bez hříchu.

Církev stojí na 2000 let a řídí ji Duch sám, ta nemůže bloudit. Ty ale zavádíš dnes nová čirá bludná dogmata, o nichž svět nevěděl po dva tisíce let a které každý kněz hned jako naivní nápady zavrhnout musí. Kdybys hlouběji pronikl do studia Písma a víry naší vůbec – Písmo není vše – sám bys se těmto svým teoriím usmál.

Citáty, milý Františku, z Písma, se dá dokázat vše. Kdybys znal dějiny všech bludů od prvního století až do protestantismu a dále, viděl bys, že největší nesmysl se dokazoval jako pravda citátem z bible. Tolstoj je čirý bludař, zavrženíhodný, a také vše dokazuje z bible. Ale též si tu bibli dle svého vydal. Při čtení bible drž se vydání, jež je schváleno církví, a vydání s poznámkami. Nebo jen Církev katolická je „sloup a utvrzení pravdy“. Jen ta má právo Písmo autenticky věrohodně vykládat... A – její výklad víže i tebe ve svědomí. Ty se domníváš, žeš něco nového objevil, a chceš jako nový nějaký Luther kázat to světu. Nikoli. Co je dobrého ve tvých teoriích, to je naše učení církve, co je bludného, to je tvůj výmysl.

Tak se mi zdá, že celým temperamentem svým, celou povahou svojí duševní i tělesnou veden jsi k tomu, abys byl knězem.

A zdá se mi, žes se minul svého cíle. Nebo, jak už déle pozoruji, miluješ tyto své teorie více než výtvary svého dláta? A to mě právě u tebe trápí. Ty bys měl docela nechat všeho psaní a tisknutí, ale více si hledět svého umění. Je to naivní: Ty umění popíráš, a umělec jsi, umělecky tvoříš, formou krásnou chceš myšlenky své vyjadřovati v hlíně apod. a říkáš: Nejsem umělec. Celý N. Ž. s jeho plány zavrhuješ a sám jsi jedním z jeho spolupracovníků. To, co o pravdě s velikým P píšeš, děláme všichni, nebo jsme většinou kněží, kteří o Kristu jenž nám víru pravou přinesl, kážeme, jsme v lidu pastýř jsme náměstky Krista, máme v rukou moc, již On nám dal. To je naše první povolání. Pak teprve jsme umělci, tj. vzdělavci (ne lidu, jenž umění nechápe) v umělecké formě přinášíme tu Pravdu tvoji. Jsem zvědav, zda uznáš, že v poezii mé není nic, než právě tato Pravda, o níž mi šlo vždycky a půjde vždy. Obracet na víru N. Životem? To by bylo naivní. K tomu je kostel, zpovědnice, celá duchovní správa. Ale N. Životem chci laikům vzdělaným v duši budití respekt před Církví, která vždy umění podporovala. Vždy. A ta i my její synové činit musíme. Právě proto jsi nám a mně velice drahým, žes umělec křesťanský. A co se Tvého umění týče, jsou věci, jež mě matou. Tj. co se týče tvých posledních výtvorů. Zdá se mi, že i umělecky bloudíš. Zde ovšem nemám jako kněz také autority vůči tobě, ale chci ti říci, co se mi zdá pochybeným. Zdá se mi, žes více básník než sochař. Malíř vůbec nejsi. Sochař, a rád bych tě měl jen a výlučně sochařem. Ty ovšem dovedeš znamenitě kreslit, to je vše pravda, ale tvá arcidíla dosud jsou v sochařství. Tam jsi ty celý. A tu pravím: jsi více básník než sochař. A to je vada. Ty chceš formou hmotnou znázornit i to, co se naprosto znázornit nedá, co může sice říci básník v řadě metafor, co ale sochař ve hlíně uhnísti nemůže. Tak za naprosto pochybené umělecky pokládám tvé pojetí sv. Jana Křtitele. Kdyby to básník ve verších řekl, ano, pak to chápu, pak to uznám vše, snesu to. Ale výtvarný umělec? Nakresliti sv. Jana v řadě postav? To je umělecký nonsens. To je filozofie, to není konkrétní umění. Já zprvu domníval se, že ta postava vznešená je sv. Jan. Ale slyším ke svému úžasu, jak vykládáš Jeneweinovi. Tohle je P. Ježíš a tohle vše kolem něho ty postavičky vzdálené, to vše dohromady je sv. Jan? Tu jsem zůstal omráčen. Odpusť, to nechápu. V sochařství musí mluvit socha sama. A v tom je umění. Anebo její nějaké atributy nebo sousoší. Ale takto tě nikdo nikdy nepochopí – a tedy k čemu celá práce?

Pleteš si básnictví, poezii s uměním výtvarným. A o těch věcech už starý Lessing⁴⁵ mluvil výtečně a odborně. Jsou meze mezi těmito dvěma uměními, a ty nelze překročit.

Přečetl jsem, milý Františku, tvou knížku několikrát a jsem jen utvrzen ve svém úsudku. Jedné věci ale se děším, toho skrytého všude sebevědomí, jako bys absolutní pravdu novou, světu neznámou objevil a přinesl. Jsi sobě vědom jakési posvátnosti svého postavení jako hlasatel nových článků víry. Františku, neklam se, to je pýcha. A víš, co jsem na konci sjezdu o ní řekl. Ta by nás zabila. Ty bloudíš dogmaticky, v tom jsem nezvratně jist. Ty ale sotva mě poslechneš, nebo vidím, žes si svůj blud vybudoval v celý systém. Co je to falešných důsledků a falešného předpokladu o „synu člověka“!

Co nerozumu o vině člověka, kterou nechápeš ani za mák. A co o pádu andělů píšeš, o nichž prý jsi jako mnozí byl špatně učen, to ví každé mé dítě ve 2. třídě obecné školy. Svobodná vůle! Toť se rozumí samo sebou. Milý Františku, chceš-li v nějaké vědě něco nového neznámého přinést, musíš dříve celou tu vědu znát. Jinak se ti může stát, že objevíš něco, co lidé znali už před tisíci lety. A stejně je u tebe. Dříve bys musel vědu všech věd: bohosloví, znát celé a důkladně, a pak teprve bys mohl říci, zda jsi něco nového objevil. Takto u každého bohoslovce vzbudí tvé sny fantazie jen úsměv. A mám tě rád, nerad bych, abys někde veřejně s tímto vystoupil a doznal posměchu. Nevěříš-li mě (třeba snad se na mě rozhněváš, rozejdeš se se mnou docela, možná, mám vše možné před očima, ale nemohu jinak než říci ti plnou pravdu), tož jako katolík jedne katolicky. Radím ti pak, pošli svou knížku svému biskupu,

jehož musíš být poslušen, zeptej se ho na jeho úsudek o tvé nové víře a dle jeho rozsudku pak jsi ve svědomí vázán jednati.

Píšeš: „Napiš mi otevřeně a vše, vše.“

Napsal jsem. Jsem dychtiv na tvou odpověď.

Ještě něco: rozhodně ti radím, nic nepiš, nespisuj a nic nikde netiskni. Ty nejsi zrozen pro péro. Přetěžce a nečesky se vyjadřuješ, zde neplatí nic se smát gramatice, bez ní ti žádný neporozumí. Ty přehazuješ slova nečesky, každá věta je tak zmučená, zkroucená, samá výpustka, samá pomlka, nelze jí porozumět. Pro mě to bylo mukou, věř, přečísti celou tvou knížku. Stejně si nařikají i přátelé N. Ž.: žádný tvým statím nerozumí. Já sám v mnohém ne. Já sám ne. A tu si říkám: buď jsi hlupák, Bílkovi nerozumíš, jiní ho chápou a tys duševně omezený, aneb nejsi hlupák, rozumíš literatuře a umění více než celý dav, a pak je s Bílkem zle, nebo nerozumíš-li mu ty, pak mu jiní tím méně rozumí. A v čem je vina? V tvém slohu. Tj. tys výtvarný umělec a ne spisovatel. Neklam se. Ty psáti nedovedeš nikdy, a budeš-li, budeš psát jen pro sebe. Nikdo z toho nic nebude mít. To je blud, který ti z ruky vyráží dláto a vede tě k péru.

Zůstaň Františku, u svého. Zde, tam jsi veliký! Velikán! Tvé sochařské věci! Tvůj Kristus! To je něco. Zde se ti musím poklonit. Tvá orba, co jsem se před ní nastál a namyslil, Prosím tě, Františku, miluji tě jako bratra, jako bratr ti to říkám, jako kněz ve zpovědnici, poslechni mě.

Prosím tě, pošli mi ten karton dvou orajících⁴⁶, moc se mi po něm stýská.

Líbá Tě Tvůj

Sigismund.

---

⁴² Jde o přednášku, kterou F. Bílek pronesl na prvním sjezdu N. Ž. 25. 8. 1897 v Praze. Týkala se „ideálu křesťanského umělce“. (K. Dostál: *Sjezd N. Ž.*, N. Ž., II, 1897, č. 8-9, s. 197.) Bílek ji publikoval také samostatně jako brožuru.

⁴³ Trpící Kristus – „syn člověka“ – symbol tragického zápasu lidstva o vyšší existenci, byl jádrem Bílkových představ v 90. letech. F. Bílek se zde blíží gnostickému pojetí Krista (podle P. Witlicha: *Česká secese*, Praha, Odeon 1982, s. 120).

⁴⁴ Viz K. Dostál: *Sjezd Nového Života*. (N. Ž., II, 1897, č. 8-9, s. 197.)

⁴⁵ *Gotthold Ephraim Lessing*. 1729-1781, německý básník a spisovatel.

⁴⁶ Nedat. Dopis F. Bílka S. Bouškovi: „Karton dvou orajících je dosud zde, ale dva orající nyní více nejsou čím byli, z jednoho je *Orba* a z druhého *Strahota*.“ (Fond S. Bouška, odd. koresp. přijatá, nezprac. část pozůstalosti, LA PNP)

PŘÍLOHA Č. 2

Hoch si kupoval obrázky. Studie věnovaná Františku Bílkovi

Heslo životopisných záznamů „*Život je boj – Zvítězí, kdo bojuje s lítostí.*“

Hoch si kupoval obrázky, vystřihoval z časopisů, sám kreslil. Přitom stále niterný náboženský život. (Ani ne – dále nečitelné slovo.) Nesnadné přijetí do akademie. Nesnadné začátky. I tam si žil nábožensky. „Nespokojil se pouhým návykem. Byly tu i přijímání a procesí. Vše stoupalo až k blaženosti; protože vše podmiňovalo pokoru a čistotu.“

„Umění? Jaké umění?“ Až se něco naučím, jen když se užívím, jen když doma vše splatím!“

Kreslí dobře a s chutí. Vyznamenán. Začíná malovat – a trne: jeho práce nejhorší. Vada zraku. „Daltonism“, řekl Thomayer profesor lékař. Přešel na sochařství. Úspěchy.

1887 – 1890 škola, 1891 – 92 Paříž, 1893 vojna.

Třetí rok na akademii modeloval mezi malíři. Také jednou týdně chodil k prof. Maudrovi v hlíně komponovat. Až přijde profesor: „Pan rektor chce, abyste ho vymodeloval. Pak také sl. Mařákovu.“ Pak reliéfy vzácných pánů a dam.

Spolužáci na akademii: V. Foerster, Paur, Gretsche, J. Špilar, Hilscher.

Kolem Nového roku 1891 vyjeli do Paříže se sl. Z. Braunerovou. Na nádraží Mařák rektor, dcera, pí. Náprstková, p. Náprstek. Dostal stipendium od ryt. Lanny. Bydlil v pension de la Grande Chaumière.¹

Nad ním Mucha; zatloukl na strop. Mucha přišel dolů. Sl. Braun. ho vedla na Montmartre k Hynaisovi. Vstoupil do akademie Colarossi na radu soch. Daloua. Podpora činila 200 frs (93 zl.). Vidění Syna člověka – Syna Božího. Pak pracoval na Matce Boží(.)² s hošíkem, pak Orbu a Golgotu. Zrušeno stipendium, vrací se do Prahy. Odmítání, rozčarování. Myslbek: „Pro tohle jste tam jezdit nemusil. Jak chcete jednou uživit ženu a děti? Ani podívat se nedovedete na mého posledního mého žáka!“³

Bránění se, unikání vnitřnímu hlasu, konečné podlehnutí Vyšší Vůli. – Probudil se na loži a ležel ve světle. Vše svítilo – lože, nebesa; hlavně obrací se za hlavou, že jde nejvíce světla zdroj; pomalu vše mýjelo. Příhody na ulici, v chrámech, vše usvědčovalo ho z vnitřního příkazu: Což bys ty jím nemohl býti? Až v Louvru – na nádvoří Gambetty – jeho zjevení vnitřní – o Synu Člověka, když měl přijati slávu otce – dříve než byl svět. A tehdy počal se obírat Kristem Pánem jako Synem člověka a Synem Božím zároveň. Tu byl velký skok a nepřirozený, který usměřňoval další dny 2. roku pobytu v Paříži. Nechodil do školy, najal si dílnu na Montsouris, a dle příprav začal pracovat na Marii-Matce Boží. Nejprve s hošíkem Ježíškem, pak pod křížem. „To uvidíme na výstavě“, řekl umělec X. „To přijde domů, to není pro výstavu – do mého rodiště“, odpověděl. Tak chtěl věnovati

¹ MAREK, J. R.: Hoch si kupoval obrázky. Studie věnovaná Františku Bílkovi, rkp., Fond Marek, J. R., LA PNP, č. inv. 3609, č. přír. 67/75. Opis autora, 15. 2. 2018, s. 1.

² V závorce uvedena užitá punktace. *Ibidem*, s. 2.

³ *Ibidem*, s. 2.

prvou svoji práci svaté matičce – domovu. Zatím bylo v Praze proti němu zaujetí. „Nejel tam, aby šetřil peníze; proč nevstoupí do akademie les Arts?“ „Měl by zhotoviti práci p. Lannovi jako vděčnost“ a p. Vybral p. Hynais kresby a poslal. Odpověď: „Pro to do Paříže⁴ jeti nemusil.“ Přišel p. H., aby viděl Golgotu. „Nejen aby Vás opustili, ale aby vám přidali na dílo tak nákladné.“ Přišla sl. Brau. Shlédnout „Orbu“ jako vděk jeho mecenáši L. „A když vás opustí, p. Hlávka vás podpoří.“ Tak vzešla „Orba“. Už jako Kristus Oráč, který v nás zaoral tak těžce; zrodil se z Marie, kvet (?) do kultu Krista Spasitele.

F. B. se vrátil do Chýnova z Paříže 1892. Doma bydlel u rodičů, pracoval v jediném pokoji, kde všichni žili a spali. Navštívili ho přátelé „milý V. Foerster“, „dobrý Minařík“. Doma žádný náboženský život – stýská si: „modlitby jen tajné“. Kněz ve zpovědnici: „Není zde zvykem přicházeti denně ke stolu Páně!“ Osamělé procházky a zase zábavy s kamarády. Tvoří „Božetěcha“. „Proč Božetěch? – Nedovedl hned pochopiti, ale přímo prorocky už vytváří sebe v nové pracovně u svého „Krucifixu“, své „Jak v život ženeme se tak záhy“, „Míru“ atd.“ Přitom zpívání a hraní na flétnu, v kostele, při pohřbech, atd. Dojela „Golghota“ a umístěna v kostele. Matka poznamenala: „Jestli pak víš, že takhle vypadala a zpívala babička, když tě kolébala!“ Okopíroval „Golgotu“ pro sebe a pokoušel se ji vypálit. Nová práce „Odpověď Slova na otázku, proč je tělem tak bolavým“; sesula se v suché hlíně, kus v pracovně, hlava „Slova“ v klášteře ve Lnářích.

Odveden a nastoupil vojenskou službu. Prošel školou pro jednoroční dobrovolníky, vyšel jako „feldvelbl“⁵. Rozpor mezi jeho ostychem a zbožností a – hlukem, shonem, robotou vojenské služby.⁶

Po návratu z vojny mu lesmistr pronajal starou střelnici v lese s podmínkou, bude-li se tam konat zábava – tak vyklidit. Tam pracoval ve dřevě, nejdříve modeloval otce a matku, dědouška a žida Gutmanna (ve dřevě). Sl. Emmingerovy koupily „Krista, ohlížejícího se na nás“. Byly proti „Alegorii naší doby“. Přípravy ke „Zlobě času“, v zimě. Napsal slovo k umělcům v „Novém životě“. Přemýšlel o obrodě života: „proč jsme, co tu chceme a čím máme býti“. Byl si vědom marného úsilí, ale přece tak pracoval i na sobě, rostl do hloubky. Dokončil práci roku 1896 a dovezl do Prahy, kde se rozpadla a na výstavu musila býti znovu dáována dohromady. Seznámení se Zeyerem. Z. vymohl na Hlávkově, že mu dal 2x po 500 zl. Na „Krucifix“. Zeyerovi se tak líbila střelnice v lese, že řekl: „Tu chaloupku si koupím a zde budu vaším sluhou“. „A nebude vám překážeti mé mládí.“ Navštívil Z. ve Vodňanech. Došli nakonec na hřbitov. Z.: „Zde chci býti jednou pochován.“ B.: „Já zde, kde se šlape.“ Z.: „Abyste věděl, že tutěž myšlenku jsem měl“ a poslal mu „Tři legendy o Krucifixu“ „Samko pták“.⁷

Ke Krucifixu: nejdříve kreslená hlava a modelovaná hlava, pak kreslené tělo a modelované tělo. Peníze od hlávky dal jednak otci, jednak si koupil „Šimečkovu pole“; zato mu otec dal později pozemek a povolil vystavění pracovny.

Nové práce: „Ženo, co pláčeš, koho hledáš?“ (dřevořezba), „Výklad slova Madona“, „Podobenství velkého západu Čechů“, „Orba“ (ve dřevě), obrazový doprovod k básním S. Boušky.

---

⁴ *Ibidem*, s. 3.

⁵ Strážmistr, konduktor. Pozn. autora.

⁶ *Ibidem*, s. 5.

⁷ *Ibidem*, s. 6.

„Rostl i náboženský život a rostl k duchovnímu umění.“ Když B. navštívili Zeyer s Braunerovou, tu nejsladší bylo Z. nadšení: „Před vaším Kristem opravdu možno pokleknouti a zvolat: „Můj sladký Ježíši!“

R. 1897 posílá do Vídně na výstavu „Orbu“ (dřevo), Myslbek o ní řekl, že je to nejlepší práce na výstavě. Pozdravy: Machar, Masaryk. Těžký vnitřní život probíjováním k onomu „Což bys ty jím nemohl být?“

Na sjezdu Nov. Života přednáška. Poznal, že kněží už Jeho Krista nepoznávají, za Pána Krista nemají. Tak daleko nemohli za ním. Tehdy vzešlo: „Dříve než svět byl – byl člověka Syn oslaven milováním Otce“, spis zavržený kněžími, odsouzen S. Bouškou.⁸

B. vymohl obrazy „křížové cesty“ pro Pelhřimov, později pro Novou Říši. „Vymohl, pomáhal a opravoval.“

Paur přišel do domu r. 1900, Havlíček 1902, Březina také 1902, Heyduk asi 1899 – 1900, sl. Emingrová 1898, sl. Braunerová dříve i později, sl. Kalašovy 1901.

Žáci r. 1898: R. Beran, nadaný, divý, po půl roce mu utekl; Kvasnička, hošík opustivší gymnasium; K. Gabriel, který pak vstoupil do um-prům. v Praze; bratr Antonín, sběhl z kominictví a chtěl se věnovat řezbářství. R. 1902 Milan Havlíček, nepohodli se, hoch (nerozvázný)⁹. Se sl. Nečasovou přišli otec a bratři r. 1899 do Chýnova. Dvě léta se po ní sháněl, pak seděla na jeho přednášce o Březinovi vedle pí R. Svobodové. Přišel tam na návštěvu, domluvili se beze slov. Druhý den u hrobu Zeyera si slíbili zasnoubení a manželství. Sňatek 18. I. 1902. Svatební cesta přes Řezno, Nürnberg, Mnichov, Zurich, Lugano, Milán, Veronu, Benátky, Padovu, Bolognu, Florencii, Řím, Neapol, Palermo, Syrakusy, Ravennu, Terst do Chýnova. Zařizování bytu v Praze.

Práce r. 1901 a 1902: dokončen „Otče náš“ objemný cyklus obrazů a plastik; pak podobizny rodinné, jeho paní, kresebné i plast., mramorová hlavička; „Slepci“ ve $\frac{3}{4}$ skut. velikosti; náhrobní¹⁰ reliefs do Poděbrad; připravovala se práce pro „Život“ („Slepci“, „Vím“, „Jak milost se k nám sklání v ženě a dítěti“, „Jak máme žít.“ R. 1900 vyšly kresby 4 k „Amisu a Amilovi“; r. 1901 obrazy k „Rukám“. Ukazovaly se počátky „Adam a Eva“, „Mojžíš“, „Potopa“, „Sodoma“, „Cesta“ a „Předstín chrámová“.

R. 1903 souborná výstava v Nových Mlýnech; 1904 soub. výst. V Mnichově, Hamburgu, Lipsku aj.

R. 1904 se přestěhovali Bílkovi do Švédské ul. Na Smíchově.

R. 1905 se narodila Bertička.

R. 1906 počal „Křížovou cestu pro Prostějov.“

„Manželství se mu stalo novou vyšší školou duchovní. A když obdrželi jedno a druhé dítě, své ještě vyšší učiliště se stalo se mu zdrojem duchovního vzdělání a vzestupu – „škola dítětem.“ Zdá se, že příroda mu byla pak bližší. Už ve „Stavbě budoucího chrámu v nás“ prochází „kultem“ Života, kultem duchov. hladu a žízně, „Úžasem“, „Léčivou hořkostí“, „cestou květné vůně (‘‘). Až zaujal

---

⁸ *Ibidem*, s. 7.

⁹ Nečitelné, pozn. autora.

¹⁰ *Ibidem*, s. 8.

postoj člověka zasvěceného, poslaného, konajícího posvátnou obět k ozdravení bratří. Jeho postoj velebně dělal často dojem domýšlivce, který se¹¹ staví před zraky bratří jako učitel a kazatel. Na ono místo nevstupuje nikdy nikdo jako samozvanec. Člověk jeho rázu pak od dětství (ba jistě i v předešlých generacích) byl k onomu postavení událostmi, výchovou přímo předurčen, veden a vychováván; ač rostl počet jeho prací úžasnou měrou, přec jeho působení stalo se tichým mlčením – dle způsobu milého Pána Ježíše.¹²

Týž rok: obraz podoby Krista z vidění ve snu. Pracuje v domku u Nekutů. R. 1898 stavba pracovny. Vojenské cvičení u Plzně v blízkosti Lužan – nemocného Zeyera. Sl. Emmingerová půjčila mu 2000,- bezúročně.

„Golgotha“ vyobcována z kostela: prý zabírá míst a k modlitbě nevybízí.

O Husově pomníku přemýšlel i pracoval. Soutěže se neúčastnil. „Každá práce obsahuje svůj vlastní román. Žádná nevzešla náhodou, vždy předcházela zkušenost, pobídka, osud a někdy velmi zajímavý. O každé by bylo možno dlouze se rozpovídat. Např. „Krucifix“.

První žáci

První náběhy ke „Slepcům“. Soubor „Otče náš“. „Matka“, „Poslední paprsek slunce na dřevě života“, „Hus“, podobizny kreslené i plastické. R. 1901 Zeyerova smrt. Počátky velkého „Krucifixu“.

Seznámení s O. Březinou, s nevěstou, sňatek 8. ledna 1902.¹³

K Březinovi: Když četl jeho „Stavitel chrámu“ zaslzel; dopsal mu „zda i on je apoštolem nejvyššího poznání“. Odpověděl: „Jdu osamělý, jako vy; mnozí bloudí kolem mé práce jako kolem řeky. Ale v místa, odkud prýští a kam se vlévá do věčného moře nedochází.“ Navštívil O. Březinu v Nové Říši s V. Foerstem a Pauerem. Přátelství s B.: „důležitá a nová kapitola v jeho životě“.

Zeyer o Bílkovi a Březinovi Jos. Sukovi: „Snad se nám zde rodí dva největší čeští lidé“. Plastická podobizna z r. 1900, k níž mu seděl Z. za model. Seznámení se Z. 1896, přišel ještě do lesa; r. 1897 k začátkům Krucifixu, r. 1899 viděl „Kruc“; r. 1900 se odstěhoval do jednoho pokoje v Chýnově; r. 1901 koncem ledna zemřel. R. 1900 přijel za Viktorem Foerstem jeho bratr J. B. F. „Setkání s tímto ušlechtilým přítelem také mnoho znamenalo. On to byl, který rukopisy jeho hloubání ve věcech duchovních ještě r. 1895 Zeyerovi přinesl a Z. je pak osobně sám odvezl. Rukopisy ony činily dojem, nebyly vědecké, nebyly ani přístupné. A Viktor se jich spíše bál, nepřál si o nich s sebou hloubat; vymínil si při své dlouhé návštěvě o náboženských věcech nepřemýšlet.¹⁴

Přepis: M. Langer, 2/2018

---

¹¹ *Ibidem*, s. 9.

¹² *Ibidem*, s. 10.

¹³ Text je vztažen od r. 1898, není provázán s textem předešlé strany. Pozn. autora. *Ibidem*, s. 11.

¹⁴ *Ibidem*, s. 12.

PŘÍLOHA Č. 3

František Bílek – audionahrávka 1

Zdroj: APF, AF00227/5, 2. 12. 1934, stopáž 9:06, Kód: 6255, poznámka: digitální.

Audio záznam – přepis Track 01, délka nahrávky 09:08 minut

Redaktorka:

(Ad 00:00) V dnešním vysílání ... promluví František Bílek. Má radost nad Otakarem Březinou.

František Bílek:

(Ad 00:11) Jest tomu přes pět let, co nám odešel Otakar Březina. Připomínejme si stále jeho jméno a jeho dílo, protože je svaté. Ovládal své dílo dobře a dával, co měl nejlepšího. Jeho slov vztyčoval vysoko až k Bohu a jak dech Boží vane, zasáhl i do jeho strun, takže slyšíme i životodárná slova nezemská člověka slova poslaného.

(Ad 01:03) Odtud pramení nad Březinou má radost. Radost svou chci zasévat ve světě bratří, aby zem zářila vděčně vůči nebi nejlepšími květy a bíle. Vidíme-li zpět dílo a jeho pracovníka, náš zrak zvědavě klouže po rukách pracujících až ku jeho tváři. A tu tážeme se, zda se to věrně kryje, dílo a tvůrce. Jestli se zde něco nekryje, pak jest vše lží zavrženíhodnou. Ještě se tažme, zda někdo doma jeho vinou nepláče, jinak vina prozařuje celým jeho uměním, aby zatížila svět bratří. Odtud moje radost nad Otakarem Březinou a jeho dílem, protože je veliké a blahodárné.

(Ad 02:27) Byl mocným ve slovu, jako neomezený vládce. Jakmile slovo vyřkl, hned se tisklo ve všech jazycích.

(Ad 02:42) Hloubáním ve svatých Písmech, přistihoval jsem se u četby prací spisovatelů a vědců v malém o nezájmu, až četba Stavitelů chrámů od Otakara Březiny vynutila mi slzy uznání. Dopsal jsem, odpověděl, jdu osamělý jako (výr)¹⁵. Bloudí někteří mým dílem jako podél řeky, zaujati rytmickým tepotem vln, ale k místům, odkud prýští a k jejím ústí, kde se vlévá do věčného moře, nedocházejí. Tehdy počala naše známost a přátelství. Naše duchovní soužití trvalo přes třicet let. Jako můj výtvarný svět se svou nepřístupnou řečí, přiblížil se Otakarovi Březinovi, tak nelze zatajiti, jak jeho svět spolupracoval na mém díle. A přec jsme o vlastních prácech, snahách a cílech nikdy nemluvili a ničeho sobě neřekli. Až jednou, po mé přednášce prozradil, jak o mém slovu přemýšlí, pravil: „*A teď, ještě jaký cíl? Řekněme si o něm pohádku. Byla maminka, která měla hošíka. Když jí donesl všechny pochvaly, vyznamenání a jednotky, když stal se vladařem slova, tu říkal: Když je mi těžko něco mi říci, vzpomenu si vždy, jak by tohoto řekla moje maminka*“.

(Ad 04:54) Hle duchovní výsost jas, jak se až ku zemi snížila a přece neumenší. Jako podučitel na vsi za svůj skrovný plat nemohl si koupiti ani knihy, a když jsem mu domlouval: „*Dovolte, abych sám zažádal pro Vás o podporu, podepsal. Nad dary této země, když se zavírají něčí ruce, i to jsou*

---

¹⁵ Nelze rozlišit, 03:07.

naše ruce a lépe dají-li je těm, kteří toho nevidějí“. Opakuji vlastními slovy Otakara Březiny: „*Všechny ruce, které se zavírají nad dary na celé zeměkouli, jsou naše ruce a my, kteří to víme, můžeme spíše jít životem chudi, nežli ti, kteří toho nevědí“.*

(Ad 05:54) Vybízel jsem ho, aby nechal učitelování a odstěhoval se ke mně. Odpověděl: „*Ne, můj milý. Kdybych přestal otáčeti svým žernovem, zda by neumlkla i má píseň. A večer, až bych měl zasednout s bratřími ke stolu, jak bych mohl i já, který nežal“.* Opakuji doslova z dopisu Otakara Březiny: „*Což kdyby mi bylo celé měsíce uloženo mlčení, a kdyby mocným dotknutím mé rty se zavřely jako kámen, provždy, zatímco mé tělo by žilo dále tajemství bolesti. Jakým právem usedl bych pak za stůl bratří já, který jsem nežal? A opustím-li jednou svůj žernov mlýnský, jímž otáčím jako zajatec, nebudu mít síly (li)¹⁶ vrátit se k němu, neboť svým povoláním školním velice trpím“.*

(Ad 07:02) Nestalo se vám nikdy, že jste vešli do místnosti a tam jedno místo zdálo se vám býti světlým a teplým. I vzpomenete si, no vždyť, včera tu ještě byl, tam seděl a co světla z něho zářilo, když promluvil.

(Ad 07:39) Přátelé, náš národ, naše zem, jest malá. Řekněte, kde je podobné místo? A podobná bytost, ve které v nezměrném soustátí, aby se rovnalo onomu místečku světla a tepla, které mezi námi zaujímal Otakar Březina.

(Ad 08:06) A včera tu ještě byl, naše slova mluvil, pohledem svým dobrým vše pohládl, ba posvětil. Avšak nejen pro dnes, ale provždy zůstane, jako zaslíbení, jako zasvěcení nás, v tom velikém úkolu zde na zemi.

(Ad 08:33) Odešel, a nyní se mu o našem soužití už jenom zdá. Blahořečení naše, nechť vejde za ním až do věčného snu a slova jeho, jímž nás zasliboval a zasvěcoval jako posvátnou úmluvou, nechť se v nás i naplní.

(09:01) Gong (slabě).

Přepis: M. Langer, 2. 8. 2016

---

¹⁶ Nerozlišitelné, stopa 06:54.

Audio záznam – přepis Track 02, délka nahrávky 07:23 minut

František Bílek:

(Ad 00:00) Jest tomu přes pět let, co nám odešel Otakar Březina. Připomínejme si stále jeho jméno a jeho dílo, protože je svaté. Ovládal své dílo dobře a dával, co měl nejlepšího. Jeho slov vztyčoval vysoko až k Bohu a jak dech Boží vane, zasáhl i do jeho strun, takže slyšíme i životodárná slova nezemská člověka slova poslaného.

(Ad 00:50) Odtud pramení nad Březinou má radost. Radost svou chci zasévat ve světě bratří, aby zem zářila vděčně vůči nebi nejlepšími květy a bíle. Vidíme-li zpět dílo a jeho pracovníka, náš zrak zvědavě klouže po rukách pracujících až ku jeho tváři. A tu tážeme se, zda se to věrně kryje, dílo a tvůrce. Jestli se zde něco nekryje, pak jest vše lží zavržením hodnou. Ještě se tažme, zda někdo doma jeho vinou nepláče, jinak vina prozařuje celým jeho uměním, aby zatížila svět bratří. Odtud moje radost nad Otakarem Březinou a jeho dílem, protože je veliké a blahodárné.

(Ad 02:07) Byl mocným ve slovu, jako neomezený vládce. Jakmile slovo vyřkl, hned se tisklo ve všech jazycích.

(Ad 02:21) Hlobáním ve svatých Písmech, přistihoval jsem se u četby prací spisovatelů a vědců v malém o nezájmu, až četba Stavitelů chrámů od Otakara Březiny vynutila mi slzy uznání. Dopsal jsem, odpověděl, jdu osamělý jako (výr)¹⁷. Bloudí někteří mým dílem jako podél řeky, zaujati rytmickým tepotem vln, ale k místům, odkud prýští a k jejím ústí, kde se vlévá do věčného moře, nedocházejí. Tehdy počala naše známost a přátelství. Naše duchovní soužití trvalo přes třicet let. Jako můj výtvarný svět se svou nepřístupnou řečí, přiblížil se Otakarovi Březinovi, tak nelze zatajiti, jak jeho svět spolupracoval na mém díle. A přec jsme o vlastních prácech, snahách a cílech nikdy nemluvili a ničeho sobě neřekli. Až jednou, po mé přednášce prozradil, jak o mém slovu přemýšlí, pravil: „*A teď, ještě jaký cíl? Řekněme si o něm pohádku. Byla maminka, která měla hošíka. Když jí donesl všechny pochvaly, vyznamenání a jednotky, když stal se vladařem slova, tu říkal: Když je mi těžko něco mi říci, vzpomenu si vždy, jak by tohoto řekla moje maminka*“.

(Ad 04:40) Hle duchovní výsost jas, jak se až ku zemi snížila a přece neuemší. Jako podučitel na vsi za svůj skrovný plat nemohl si koupiti ani knihy, a když jsem mu domlouval: „*Dovolte, abych sám zažádal pro Vás o podporu, podepsal. Nad dary této země, když se zavírají něčí ruce, i to jsou naše ruce a lépe dají-li je těm, kteří toho neviděj*“. Opakuji vlastními slovy Otakara Březiny: „*Všechny ruce, které se zavírají nad dary na celé zeměkouli, jsou naše ruce a my, kteří to víme, můžeme spíše jíti životem chudi, nežli ti, kteří toho nevědí*“.

---

¹⁷ Nelze rozlišit, 02:51.

(Ad 05:45) Vybízal jsem ho, aby nechal učitelování a odstěhoval se ke mně. Odpověděl: „*Ne, můj milý. Kdybych přestal otáčeti svým žernovem, zda by neumlkla i má píseň. A večer, až bych měl zasednout s bratřími ke stolu, jak bych mohl i já, který nežal*“. Opakuji doslova z dopisu Otakara Březiny: „*Což kdyby mi bylo celé měsíce uloženo mlčení, a kdyby mocným dotknutím mé rty se zavřely jako kámen, provždy, zatímco mé tělo by žilo dále tajemství bolesti. Jakým právem usedl bych pak za stůl bratří já, který jsem nežal? A opustím-li jednou svůj žernov mlýnský, jímž otáčím jako zajatec, nebudu mít síly vrátit se k němu, neboť svým povoláním školním velice trpím*“.

(Ad 07:02) Nestalo se vám nikdy, že jste vešli do místnosti a tam jedno místo zdálo se vám býti světlým a teplým. I vzpomenete si, no vždyť, včera tu ještě byl, tam seděl...

Přepis: M. Langer, 2. 8. 2016

PŘÍLOHA Č. 4

Zpráva o slavnostním valném shromáždění České akademie ze dne 24. ledna 1926 – text a záznam přepisu přednášky Františka Bílka¹⁸

V á ž e n é s h r o m á ž d ě n í !

Kdybych vám chtěl vykládati o „jihočeském duchovním umění“, nevěřte mi. Duchovní umění jest sám život; a ten musí prozařovat i mou výtvarnou řečí. Výtvarná řeč hovoří všem národům, a všem věkům. Jest málo pěstována, jest málo přístupna a proto ji doprovázím několika ústními slovy.

Proč duchovní umění „Jihočeska“?

Každý tvůrce stále se vrací svou myšlenkou k rodnému kraji. Odtud celé jeho umění vyvěrá a tam celým životem se vrací. I slavený umělec, nepoznal-li svého domova, nemůže býti tvůrcem.

Znáte „Jihočesko“?

Městečka i vesničky malé; a někdy chaloupka jako zvíře k zemi přitiskla a dvěma okénky jako očima ke slunci se dívá. V každé chaloupce jest krb, udržovaný světlý a teplý maminkou. Někdy, jest jako věchýtek a samá šlacha a kloub, ale věrná. Z takové vesničky, chaloupky a věrné maminky vyšel Tomáš Štítný, mistr Jan, Petr Chelčický, Jan z Kalicha – tvůrci. Neváhám říci, že i prarodiče Blahoslava a Komenského byli z Jihočeska vyštíváni, jak jméno Blažka a stavba myšlení i konání u Komenského tomu nasvědčují.

Proč „tvůrci“? Kdo jest tvůrcem?

Na stavbě chrámu pracují mnozí. Jedni lámou kámen, jiní kácejí stromy, mnozí stavivo přivážejí, někteří materiál přitesávají a staví; ale jen jeden jest stavby tvůrcem.

Jak tvoří tvůrce?

Jeho práce není ještě dílem. Ta jest jen přebytečnou třískou, která od díla odlétá. Práce jest přebytečným dechem, který se nedá déle utajiti v malém, lidském nitru. Práce jest jenom stopou, kudy dílo kráčí. Velikou stopu zanechává veliký život. Duchovním uměním jest proto sám ž i v o t. Není nejcennějším na díle to, co slavnostně hlaholí, avšak to, co tam bolavě mlčí, pro co ani zde v životě výrazu není, a co tvůrce touží aspoň, ve vyšším životě vezpívat v onu „píseň novou“, „kde už není slz“. Když tvůrce hlásí se do práce, Prozřetelnost táže se ho: „Zda dovedeš umřít“? vystupuje ve své tvorbě s vědomím - „že by bylo užitečným, aby jeden člověk umřel za lid“. Snahou tvůrce nikdy není „zákon rušiti“, ale „novým životem naplniti.“

„Je-li lidstvo jedním tělesem a Evropa celá tisíciletí jeho srdcem, pak Čechy vskutku jsou srdcem Evropy. A hledáme-li srdce našeho národa, věřte, pak jest to Jihočesko. Snad tu či tam jest jeho hlava a jeho údy; srdcem pak jest samo Jihočesko. Na něm záleží zdraví i život celého našeho národa.“

Po tomto úvodu umělec promítáním prací uvedl posluchače do své pracovny jako k svému výtvarnému krbu, kde v záseři zapovídal se o své výtvarné pohádce. Svým doprovodným slovem

---

¹⁸ Podmínky využití: Knihovna AV ČR poskytuje přístup k digitalizovaným dokumentům pouze pro nekomerční, vědecké a studijní účely a pouze pro osobní potřebu uživatelů. Část dokumentů Digitální knihovny AV ČR podléhá autorským právům. Využitím digitální knihovny a vygenerování kopie části digitalizovaného dokumentu se uživatel zavazuje dodržovat tyto podmínky, které musí být součástí každé zhotovené kopie. Jakékoli další kopírování materiálů z digitální knihovny není možné bez případného písemného svolení Knihovny AV ČR. Hlavní název: Věstník České akademie věd a umění; Vydavatel: Česká akademie věd a umění; Vydáváno v letech: 1919-1952; Číslo ročníku: 35; Číslo výtisku: 1 – 2; Datum vydání čísla: 1. - 2.1926; Identifikátor ISSN: 1802-5765. Viz <https://kramerius.lib.cas.cz/client/index.vm?page=doc&q=v%4C4%9Bstn%3%ADk+%4C4%8Desk%3%A9+akademie+v%4C4%9Bd+a+um%4C4%9Bn%3%AD+1926&page=doc&rows=#pid=uuid:fc8a8094-a962-11e1-2957-001143e3f55c;hist=2;pmodel=periodicalitem>. Zdroj citován dne 19. 11. 2017.

nechal prozářiti život jihočeského člověka: Jeho pohled na Matku Boží, na Krista, Nebe, Boha a celou věčnost; na přírodu jako skutečný Boží chrám, k němuž tvoří tvůrce svou prací jenom předsíň. Předvedl „Cestu“ (našeho života zde na zemi) k „předsíni chrámové“. Probral síň „života“, síň „hladu a žízně“ (rozjímání „Otčenáše“), síň „úžasu“, síň „hrůzy“, síň „hořké chuti“ a „květné vůně“. Nechal vystoupiti svou výtvarnou řeč bratřím nad hrobem četnými náhrobky. Promítal „národní věno“: Štítného „Pravdu poznávati“, Mistra Jana „Pravdu milovati i dechem posledním“, Jeronýmovo „Plameny ubíráti se k Pravdě“, Chelčického „Pravdu hlásati“, Jana z Kalicha „Pravdu zastávati“ a Komenského „Pravdu až do konce zachovati“.

Vyvinul svou řečí myšlenku „Národního pomníku“: Země česká jako místo obětní, kde největší oběti v zápalu jako na oltáři hoří.

Přišli Čechové a duchovní živly s sebou přinesli: ovzduší bohů, jiskru zápalu a chuť země.

Cyril a Metoděj: Posilnění zápalu křesťanstvím. Poslední Cyrilova slova: „Hle – bratře – dosud v jednom zápřeží jsme byli, jednu brázdu táhnouce, a já na léše padám, konče věk svůj.“

Sv. Václav – „Všechnu svoji moc obětovati Bohu.“

Sv. Vojtěcha loučení se s vlastí.

Stavba velikého království, kdy všichni pracovali o velikosti tohoto království.

Z duchovní jiskry stává se plamen (Milíč, Hus, Jeroným, Žižka), stává se požár, který otřásl celou Evropou (Jednota).

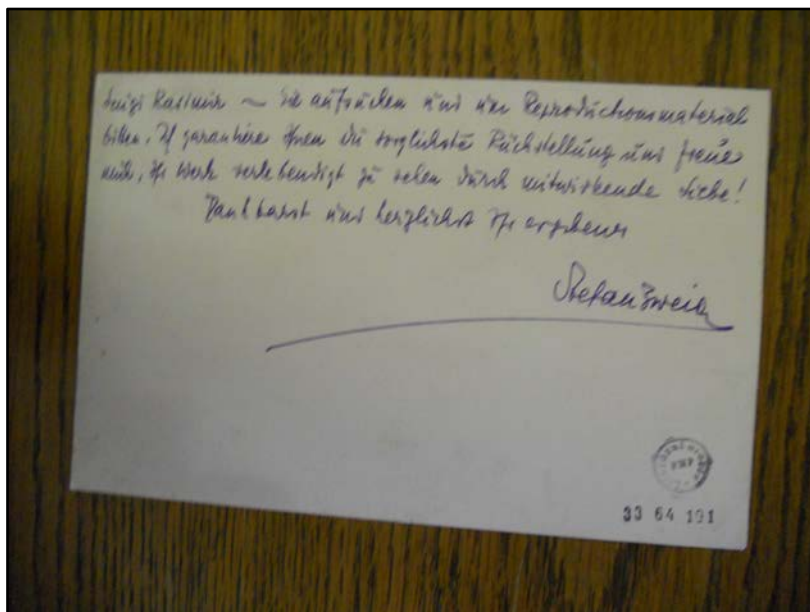
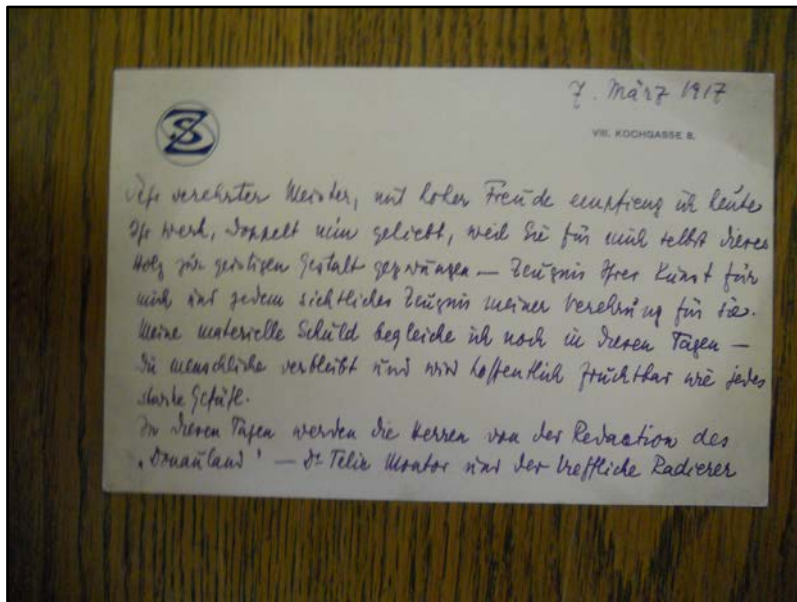
Konečně rozvrat a udupání na „Bílé Hoře“. My před dějinami s pohybem blahořečení u starců, se zápallem vlasteneckým u žen a dívek, s pohledem jinocha: Zapáliti dějiny nové.

Ke konci přednášející dodal, jak každá tvůrčí práce má mnohé spolupracovníky: Prvními podnikateli tvorby jak stává se otec a matka. Dalšími spolupracovníky jsou přátelé a vše, co tvoří umělci ovzduší jeho pracovny (dětí). Hlavním spolupracovníkem jeho pak jest žena, která v jeho pracovně i životě zažihá krb – aby byl stále světlým a teplým.

PŘÍLOHA Č. 5

Vybraná korespondence

Dopis Stefana Zweiga F. Bílkovi ze dne 7. 3. 1917¹⁹

¹⁹ ZWEIG, S.: *Dopis Bílkovi, Frant.*, rkp.: Památník národního písemnictví. Fond Bílek, František; č. inv. 191, č. příř. 33/64. 1917.

Dopis Dr. E. Chalupného ze dne 2. 11. 1922²⁰

DR. E. CHALUPNÝ,
ADVOKÁT
V TÁBOŘE.

2/11. 1922

Drazý příteli!

3. listopadu souhlasím a dovoluji Vám
vyjet. Ovšem musím vědět, že na
vyjetí nejste se rozhodli jít do Prahy.
Je Vám k odjezdu nějaký věnování?
Lýže, nemám jít přiznat. Byl
by sád se rovná vyjetí nosat o Vás
a Vašem dle obléčení svata, že
a šel jsem dříve pracovat dostanta se mi
opět dlejší rovná osobita, a já sád rovn
má se se rovná dle rovnat a se vy-
středil, takže sád se sád vykonat
vykonat vyjetí přič. Jsem proto musím

33 64 133

33 64 133

²⁰ CHALUPNÝ, E.: Dopis Bílkovi, Frant., rkp.: Památník národního písemnictví. Fond Bílek, František; č. inv. 133-134, č. příř. 33/64. 1917.

Dopis Františka Bílka faráři ČČS ze dne 2. 10. 1941 zveřejněný v Náboženské revue Církve českomoravské²¹

† MISTR FRANTIŠEK BÍLEK

Před majestátem smrti sklonil své čelo i genius umělce, jehož duch vznášel se vždy nad oblaky. Pán povolal k sobě svého alužebníka, Mistra Fr. Bílka, našeho věrného bratra! Až do posledka se mnoho zajímal o náboženské dílo naší církve českomoravské, a ač jeho veliký duch nenacházel ani u nás tolik místa k rozletu, jak toužil a potřeboval ke své tvůrčí činnosti, přece byl stále ve spojení s našimi církevními pracovníky a v náboženském díle je vřelým slovem posiloval. Důkazem toho jest i tento dopis, poslaný krátce před smrtí br. Fr. Bílkem našemu mladému faráři br. M. K. Faksimile zajímavého listu otkusujeme dnes k uctění památky nezapomenutelného Mistra, br. Františka Bílka.

Vážený pane faráři,

*že bych, že člověk českomoravské země a mým
pracovníkům, a přec se vyslytne smily a mladý
mládenec, který si v našem projevu nyní
malce máš smilych slov! Já vím, že Duch
Boží Vás upozornil a si projev vyřídil! Došly
Vám; mnoho to tím pro církev u svých věřících
získal!*

*má práce - mé dílo? Byl jsem od Boha veden
přesně. Mnoho jsem se obíral Pánem našim
léčím Kristem. A vždy jsem Bohu světlou a kár
mne popálil, nevíte se, já poraněn stále
všemi směry - jely mě proudí a zneplodují
bratry.*

*Do Vašich slov, do Vaší osady, do ptom bratři
zanechte i moje řečnání! A Váhy Nebes tak
řek si formu přičlá!*

Neboť od Vás

František Bílek.

Chytrou a těm

2. X. 1941.

²¹ Náb. revue, roč. XIII, č. 6, prosinec 1941.

²¹ Náboženská revue Církve českomoravské, ročník XIII., nakladatel družstvo Blahoslav, 1941, s. 321.